

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 85/97

Ústavný súd Slovenskej republiky v Košiciach na neverejnom zasadnutí senátu 22. apríla 1999 zloženom z predsedu JUDr. Tibora Šafárika a sudcov JUDr. Viery Mrázovej a JUDr. Richarda Rapanta prerokoval prijatý podnet Istrochemu, a.s., v Bratislave, Nobelova 34, zastúpeného advokátom JUDr. Petrom Arendackým, v Bratislave, Legionárska 4, vo veci porušenia jeho základného práva na rozhodovanie o jeho veci zákonným sudcom upraveným v ustanovení čl. 48 ods. 1 prvej vete Ústavy Slovenskej republiky a v čl. 38 ods. 1 prvej vete ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd postupom Obvodného súdu Bratislava 3 (teraz Okresného súdu Bratislava III) v konaní vedenom na tomto súde pod sp. zn. 8 Cb 1829/93 a jeho rozhodnutím č.k. 8 Cb 1829/93-21 zo 7. novembra 1994 i postupom Mestského súdu v Bratislave (teraz Krajského súdu v Bratislave) v konaní vedenom na tomto súde pod sp. zn. 19 Cob 448/94 a jeho rozhodnutím č.k. 19 Cob 488/94-26 z 2. októbra 1995 a takto

r o z h o d o l :

Podnet Istrochemu, a.s., Nobelova 34, Bratislava **z a m i e t a.**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky v Košiciach (ďalej len „ústavný súd“) prijal na konanie podnet Istrochemu, a.s., Nobelova 34 v Bratislave (univerzálneho právneho nástupcu Istrochemu, š.p., Dimitrovova 34, Bratislava; ďalej len „navrhovateľ“), v ktorom namietal, že v konaní pred Obvodným súdom Bratislava 3 (teraz Okresným súdom Bratislava III) bol postupom v konaní sp. zn. 8 Cb 1829/93 a rozhodnutím č.k. 8 Cb 1829/93-21 zo 7. novembra 1994 i postupom v konaní Mestského súdu v Bratislave (teraz Krajského súdu v Bratislave) sp. zn. 19 Cob 488/94 a rozhodnutím č.k. 19 Cob 488/94-26 z 2. októbra 1995 odňatý svojmu zákonnému sudcovi.

V podnete uviedol, že na základe návrhu na začatie konania (žaloby) z 31. mája 1993 začalo 2. júna 1993 na Krajskom súde v Bratislave konanie o úhradu 1.550,- Kč s prísl. Strojírenskému zkušebnímu ústavu, Lidická 48 v Brne, Česká republika (ďalej len „žalobca“), ktorú bol povinný navrhovateľ uhradiť (v konaní pred označenými súdmi žalovaný). Tento súd uznesením sp. zn. 38 Cb 1025/93 zo 14. júna 1993 vyslovil svoju nepríslušnosť „a postúpil vec Obvodnému súdu Bratislava 3 ako súdu príslušnému, zrejme vecne aj miestne“. Poukázal na to, že Obvodný súd Bratislava 3 uznesením sp. zn. 8 Cb 1829/93 zo 7. novembra 1994 konanie vo veci zastavil na základe späťvzatia návrhu žalobcom a zaviazal právneho predchodcu navrhovateľa uhradiť žalobcovi trovy konania. Proti tomuto uzneseniu podal navrhovateľ včas odvolanie na Mestský súd v Bratislave, ktorý uznesením sp. zn. 19 Cob 488/94 z 2. októbra 1995 rozhodnutie Obvodného súdu Bratislava 3 potvrdil. Navrhovateľ v podnete uviedol, že „s námietkou nedostatku, neodstrániteľného nedostatku podmienky konania sa vysporiadal tak, že konštatoval, že neodstrániteľný nedostatok podmienky konania bol odstránený právoplatnosťou uznesenia Krajského súdu v Bratislave spis. zn. 38 Cb 1025/93 zo dňa 14.6.1993“.

Svoje tvrdenie o tom, že o veci konali oba označené súdy ako vecne aj miestne nepríslušné, „čím došlo k odňatiu jeho zákonnému sudcovi“, odôvodnil tým, že „podľa ustanovenia § 9 ods. 3 písm. c) bod II) zákona č. 93/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „O.s.p.“) v čase začatia

konania, ale aj v čase rozhodovania všetkých troch súdov (§ 154 ods. 1, § 167 ods. 2 O.s.p.) bol na konanie v tomto prípade vecne aj miestne príslušný Mestský súd v Bratislave. Nakoľko navrhovateľ v konaní pred všeobecnými súdmi mal sídlo v Českej republike, niet pochybností o tom, že žalovaná vec sa týkala vzťahov vznikajúcich z medzinárodného obchodného styku právnických osôb“. Vecná príslušnosť Mestského súdu v Bratislave ako súdu krajského, ktorý mal v označenej veci konať ako súd prvého stupňa, podľa názoru navrhovateľa vyplývala jednoznačne zo zákona, a to z ustanovenia § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p., a preto nebolo potrebné, aby o nej rozhodoval súd.

Tento svoj záver odôvodnil tým, že „z ustanovenia čl. 48 ods. 1 druhá veta Ústavy Slovenskej republiky vyplýva, že príslušnosť súdu stanoví zákon“ a tento zákon (t.j. O.s.p.) „ustanovuje Mestský súd v Bratislave, ako súd vecne príslušný prejednať žalovanú vec v prvom stupni“. Ďalej uviedol, že „uznesenie súdu, ktorým tento vyslovuje svoju vecnú nepríslušnosť a postupuje vec súdu (podľa jeho názoru) vecne príslušnému, má iba deklaratórny charakter, nie konštitutívny. Práve z tohto dôvodu, dôverujúc v platnosť ustanovení Ústavy a záväznosť zákona pre súd (Čl. 144 ods. 1 Ústavy), nenapadol náš právny predchodca rozhodnutie Krajského súdu v Bratislave spis. zn. 38 Cb 1025/93 odvolaním, pretože je jednoznačné, že toto uznesenie nemení ustanovenie zákona, ktoré stanovuje vecnú príslušnosť“. Podľa jeho názoru „právoplatnosť tohoto uznesenia vzhľadom na cit. ust. ústavy (Čl. 48 ods. 1 druhá veta), t.j. zákona najvyššej právnej sily, nemôže zaväzovať ani jeden z konajúcich súdov, nakoľko obidva konajúce súdy sú viazané v prvom rade zákonom a Ústavou predovšetkým (Čl. 144 ods. 1 Ústavy)“.

Na základe uvedeného navrhovateľ žiadal, aby ústavný súd rozhodol, že konaním a rozhodnutiami označených súdov bolo porušené jeho základné právo nebyť odňatý svojmu zákonnému sudcovi podľa čl. 48 ods. 1 prvej vety Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 38 ods. 1 prvej vety ústavného zákona č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd (ďalej len „Listina základných práv a slobôd“). Žiadal tiež, aby ústavný súd označené rozhodnutie zrušil. Netrval na tom, aby sa v konaní o predmetnej veci pred ústavným súdom uskutočnilo ústne pojednávanie.

Pretože ustanovenie čl. 48 ods. 1 prvá veta ústavy je vecne zhodná s ustanovením čl. 38 ods. 1 prvou vetou Listiny základných práv a slobôd, v ďalšom texte bude citované len označené ustanovenie Ústavy Slovenskej republiky.

Okresný súd Bratislava III i Krajský súd v Bratislave vo svojich vyjadreniach uviedli, že 2. júna 1993 podal na bývalom Krajskom súde v Bratislave žalobca Strojírenský zkušební ústav, ul. Lidická č. 48 v Brne žalobu proti žalovanému Istrochem, š.p., Bratislava (právnemu predchodcovi navrhovateľa) na zaplatenie 1.550,- Kč s príslušenstvom. Krajský súd v Bratislave vyslovil uznesením č.k. 38 Cb 1025/93-5 zo 14. júna 1993 svoju vecnú nepríslušnosť. Vo svojom vyjadrení sa obmedzil len na konštatovanie svojej miestnej nepríslušnosti, pričom citoval ustanovenia § 105 ods. 1, 2 O.s.p. a § 9 ods. 1 a 3 O.s.p. s poukázaním na ustanovenie § 84 a § 85 ods. 4 O.s.p. a skutočnosť, že predmetom sporu bola suma neprevyšujúca 200.000,- Sk a že žalovaný mal svoje sídlo v obvode Obvodného súdu Bratislava 3. Toto uznesenie, proti ktorému bolo možné podať odvolanie (a navrhovateľ ho nepodal), nadobudlo právoplatnosť 20. septembra 1993. Vec bola 27. októbra 1993 postúpená Obvodnému súdu Bratislava 3 ako príslušnému na konanie o nej a v ten istý deň bola aj zapísaná a vedená pod sp. zn. 8 Cb 1829/93.

Okresný súd Bratislava III poukázal vo svojom vyjadrení na to, že právny predchodca navrhovateľa namietal 6. októbra 1994 vecnú nepríslušnosť tohto súdu (s poukázaním na § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p.), ale po zákonom ustanovenej lehote na podanie odvolania proti rozhodnutiu o príslušnosti súdu oprávneného vo veci konať.

Pred začatím prvého pojednávania 7. novembra 1994 žalobca (Strojírenský zkušební ústav v Brne, Česká republika) vzal svoj návrh z 30. októbra 1994 späť, pretože pohľadávka bola po vydaní platobného rozkazu uhradená. Žalobca však žiadal náhradu trov konania.

Proti uzneseniu Obvodného súdu Bratislava 3 sp. zn. 8 Cb 1829/93 zo 7. novembra 1994 podal navrhovateľ (v označenej veci žalovaný) odvolanie, v

ktorom namietal iba vecnú nepríslušnosť obvodného súdu s poukázaním na ustanovenie § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p. a žiadal v zmysle ustanovenia § 104 ods. 1 O.s.p. konanie zastaviť a vec postúpiť vecne príslušnému súdu, v tom čase Mestskému súdu v Bratislave. Tento súd ako odvolací súd uznesením č.k. 19 Cob 488/94-26 z 2. októbra 1995 napadnuté uznesenie súdu prvého stupňa potvrdil a žalobcovi náhradu trov odvolacieho konania nepriznal; uznesenie nadobudlo právoplatnosť 13. novembra 1995.

Oba súdy vo svojich vyjadreniach viacerými právnymi argumentáciami odôvodňovali svoje nesúhlasné stanovisko k podnetu navrhovateľa, pričom Krajský súd v Bratislave navrhoval podnet navrhovateľa zamietnuť a Okresný súd Bratislava III sa obmedzil na konštatovanie, že „akceptácia podania navrhovateľa ÚS SR by bola obrovským zásahom do právnej istoty v právnych vzťahoch založených množstvom súdnych rozhodnutí“.

Ani jeden zo súdov netrval na ústnom pojednávaní ústavného súdu o podnete navrhovateľa.

Krajský súd v Bratislave poukázal na vecnú správnosť svojho (v tom čase Mestského súdu v Bratislave) rozhodnutia č.k. 19 Cob 488/94-26 z 2. októbra 1995, ktorým rozhodnutie súdu prvého stupňa potvrdil, lebo súhlasí s pôvodným názorom Mestského súdu v Bratislave, že tento súd konal ako vecne príslušný, a nesúhlasí s názorom navrhovateľa, že „púha okolnosť, že žalobca Strojírenský zkušební ústav Brno mal sídlo v Českej republike, zakladala vecnú príslušnosť krajského súdu na konanie vo veci podľa, v tom čase platného znenia § 9 ods. 3 písm. c) bod II O.s.p.“. Toto tvrdenie oprel o zistenie, že „vzťah medzi účastníkmi konania (Strojírenským zkušebním ústavem, Brno a Istrochemom, š.p. Bratislava) vznikol ešte za trvania spoločného štátu - Českej a Slovenskej federatívnej republiky, a preto nemohlo ísť o vzťah z medzinárodného obchodného styku“. Bol toho názoru, že „Občiansky súdny poriadok ani Občiansky zákonník ani Obchodný zákonník otázku vzťahov vzniknutých podľa Hospodárskeho zákonníka, či Obchodného zákonníka do 31.12.1992 medzi českými a slovenskými subjektami v rámci bývalej ČSFR ako

spoločného štátu, za vzťahy vzniknuté z medzinárodného obchodného styku nepovažujú“. Preto sa podľa neho „v tomto smere nemožno stotožniť so stanoviskom Obchodného kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. Obpj 8/93 z 1. októbra 1993 (R 35/1994 Zbierka rozhodnutí a stanovísk súdov Slovenskej republiky), ktoré sa podrobne zaoberá vecnou príslušnosťou všeobecných súdov Slovenskej republiky pri riešení sporov vznikajúcich zo vzťahov v obchodnom styku právnických a fyzických osôb Českej republiky a Slovenskej republiky; navyiac „bolo prijaté až po rozhodnutí krajského súdu“.

Krajský súd ďalej konštatoval vo svojom vyjadrení, že ak sa však žalovaný (v našom prípade navrhovateľ) domnieval, že koná súd nepríslušný, mal včas podať odvolanie proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave zo dňa 14.6.1993 č.k. 38 Cb 1025/93-5. Tento súd poukázal tiež na to, že „nedostatok vecnej, či miestnej príslušnosti (§ 9 a nasl. O.s.p. a § 84 a nasl. O.s.p.) nepatrí medzi neodstrániteľné prekážky postupu a nezakladá ani dovolací dôvod podľa § 237 O.s.p.“, ale „napriek tomu sa navrhovateľ podnetu o podanie dovolania ani nepokúsil“.

Okresný súd Bratislava III navyiac uviedol, že pokiaľ ide o samotné postúpenie veci, treba vychádzať z obsahu § 104 ods. 2 v tom čase účinného O.s.p., podľa ktorého „ak sa súd, na ktorý sa účastník obrátil domnieva, že nie je vecne príslušný, vysloví svoju nepríslušnosť a rozhodne, ktorému súdu vecne príslušnému vec po právoplatnosti tohto uznesenia postúpi. Ak okresný súd takto vec postúpil krajskému súdu, môže krajský súd vrátiť vec okresnému súdu, ak vecná príslušnosť nebola predtým vyriešená uznesením odvolacieho súdu, právne účinky spojené s podaním návrhu na začatie konania zostávajú pritom zachované.“

Poukázal na to, že „podstatným pre riešenie tohto problému je z uvedeného ustanovenia slovo „**domnieva**“. Znamená to, že pôjde o myšlienkový proces súdu - skúmanie vecnej príslušnosti, ktorú musí súd skúmať a prihliadať k nej kedykoľvek za konania (§ 103 O.s.p.)

Podľa § 104a ods. 2 O.s.p. v súčasnosti účinného, ak je súd, na ktorý sa účastník obrátil toho názoru, že nie je vecne príslušný, neodkladne postúpi vec príslušnému súdu bez rozhodnutia a upovedomí o tom účastníkov. Opäť je tu potrebné zdôrazniť slovo „**názoru**“.

Vecná príslušnosť súdu je odstrániteľná podmienka konania, ktorá sa riešila, resp. rieši postupom podľa citovaných ustanovení O.s.p.

Je samozrejmé, že výsledok myšlienkového procesu súdu ohľadne vecnej príslušnosti nemusí byť vždy správny a môže dôjsť k situáciám, kedy bude vo veciach konať vecne nepríslušný súd, resp. nič tomu nezabráni.

Podľa cit. ust. § 104 ods. 2 O.s.p. (predchádzajúca úprava), bola daná možnosť postúpenia veci príslušnému súdu, ak sa súd **domnieval**, že nie je vecne nepríslušný. Nebolo možné zabrániť i prípadom nesprávneho posúdenia vecnej príslušnosti a vzniku situácií, kedy vo veci konal súd inak vecne príslušný. Ak okresný súd takto postúpil vec krajskému súdu, opäť záležalo na výsledku skúmania krajského súdu, či vráti vec okresnému súdu alebo nie, (pokiaľ teda vecná príslušnosť nebola predtým vyriešená uznesením odvolacieho súdu) opäť mohlo dôjsť i k situácii, že krajský súd nevrátil vec okresnému súdu, hoci mal a konal pritom ďalej, ako súd vecne príslušný.

Rovnako aj v súčasnosti účinnej úprave § 104a ods. 2 O.s.p. je daná možnosť postúpenia veci príslušnému súdu, ak súd je toho **názoru**, že nie je vecne príslušný, samozrejme je možné, že súd dospeje k názoru, že je vecne príslušný a bude ďalej konať, hoci v skutočnosti nesprávne posúdi vecnú príslušnosť.

Takisto aj súd, ktorému bola vec postúpená môže, ale aj nemusí súhlasiť s jej postúpením a opäť to bude výsledok jeho myšlienkového procesu, či sa rozhodne postupovať v zmysle ods. 3 cit. ust. zákona alebo aj nie. I tu sa môže stať, že súd, ktorému bola vec postúpená, nesprávne posúdi vecnú príslušnosť a vo veci bude ďalej konať, hoci ju mal predložiť NS SR.

Účastník pri predchádzajúcej úprave mohol počas konania prípadne poukazovať na to, že vo veci koná nepríslušný súd, prípadne sa odvolať proti uzneseniu o vyslovení nepríslušnosti okresným súdom, v tomto prípade rozhodoval krajský súd, takže odvolanie ani prípustné nebolo a ani okresný súd sa postúpeniu veci brániť účinne nemohol.

Súčasná úprava dáva účastníkovi maximálne možnosť poukazovať na vecnú nepríslušnosť súdu, účinne brániť sa môže len súd, ktorému bola vec postúpená.

Je možné zaujať jednoznačné stanovisko, že ak sa súd rozhodne konať ako vecne príslušný, tak vecne príslušný je, pokiaľ nie je rozhodnuté inak.

Rozhodnúť tak mohol len odvolací súd v zmysle § 221 ods. 1 O.s.p., **čo sa však nestalo**. Pre úplnosť uvádzam, „že nedostatok podmienok konania, pre ktoré konanie nemalo prebehnúť“ v zmysle písm. b/ cit. ust. zákona, sa aplikuje na neodstrániteľné podmienky konania. Uvedená skutočnosť však nie je dôvodom prípustnosti obnovy konania v zmysle § 228 ods. 1 O.s.p., ani dôvodom dovolania v zmysle § 237 O.s.p.“

Okresný súd Bratislava III vo svojom vyjadrení napokon uviedol, že „vecná príslušnosť v konaní vyriešená bola, **okolnosti pre jej posúdenie sa počas konania nezmenili**, vo veci bol vyhlásený rozsudok, ktorý je právoplatný a vykonateľný (§ 159 ods. 1 a § 61 ods. 1 O.s.p.)“, a preto podľa jeho názoru „nie je možné napádať vecnú príslušnosť tunajšieho súdu na konanie, a tým vlastne právoplatnosť rozsudku, ako to robí sťažovateľ“.

V závere svojho vyjadrenia prvostupňový súd konštatoval, že „nemá význam analyzovať § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p. V tomto konkrétnom prípade aj preto, že k jeho aplikácii nedošlo a ani nehovoriac o R 35/94“. Podľa názoru tohoto súdu „nie je mysliteľné, aby bol rozsudok tunajšieho súdu spochybňovaný ako nelegitímny alebo nulitný. Bolo by to v rozpore s právom, najmä s jeho jedným zo základných atribútov - právnou istotou“.

II.

Ústavný súd z obsahu súdnych spisov súvisiacich s predmetom podnetu a z listín predložených navrhovateľom zistil, že

- proti Istrochemu, š.p., v Bratislave, Dimitrovova 34 (právny predchodca Istrochemu, a.s. v Bratislave, Nobelova 34 - ďalej len „žalovaný“), podal na Krajskom súde v Bratislave žalobu Strojírenský zkušební ústav v Brne, Lidická 48 (ďalej len „žalobca“), o úhradu 1.550,- Kč s príslušenstvom, pretože žalovaný dobrovoľne nezaplatil faktúru č. 2498 za vykonanie prác podľa zákona č. 30/1968 Zb. o štátnom skúšobníctve; táto žaloba bola označenému súdu doručená 2. júna 1993,
- Krajský súd v Bratislave uznesením samosudcu sp. zn. 38 Cb 1025/93 zo 14. júna 1993 vyslovil svoju nepríslušnosť na prerokovanie veci a rozhodol o tom, že po právoplatnosti uznesenia túto vec postúpi na ďalšie konanie Obvodnému súdu

Bratislava 3, pretože v jeho obvode je všeobecný súd žalovaného. Z dôvodov uvedených v citovanom rozhodnutí vyplynulo, že vec postúpil súdu s úrovňou súdu okresného (t.j. obvodnému súdu na území hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy) odvolávajúc sa na ustanovenie § 105 ods. 1 O.s.p., podľa ktorého „miestnu príslušnosť skúma súd pred tým, než začne konať vo veci samej“. Podľa odseku 2 „súd ak vysloví, že nie je príslušný, postúpi vec po právoplatnosti uznesenia príslušnému súdu“. Ako vyplýva z ustanovení citovaných v uznesení, a to § 105 ods. 1 a 2, § 84 a 85 ods. 4 O.s.p., Krajský súd v Bratislave v prvom rade vyriešil otázku svojej miestnej nepríslušnosti ako všeobecného súdu v obchodných veciach, v obvode ktorého má žalovaný svoje sídlo. Z hľadiska vecnej príslušnosti sa citovaním ustanovenia § 9 ods. 1 O.s.p. vysporiadal s otázkou konania v prvom stupni, na ktoré sú zásadne príslušné okresné súdy. Rovnako vecnú príslušnosť okresného súdu posúdil aj s poukázaním na § 9 ods. 3 písm. a) O.s.p. v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky zo 16. decembra 1992 č. 5/1993 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok (účinný od 1. januára 1993), podľa ktorého krajské súdy rozhodujú ďalej ako súdy prvého stupňa v obchodných veciach spory z právnych vzťahov medzi podnikateľmi pri ich podnikateľskej činnosti, ak suma požadovaná navrhovateľom prevyšuje 200.000,- Sk. Vychádzajúc z citovaných ustanovení O.s.p. dospel k záveru, že na konanie o predmetnej veci nie je ako súd krajský príslušný, a rozhodol o jej postúpení Obvodnému súdu Bratislava 3, ktorý označil za všeobecný súd žalovaného. Uznesenie obsahovalo poučenie o možnosti podať proti nemu odvolanie do 15 dní odo dňa doručenia, avšak ani jeden z účastníkov odvolanie včas nepodal; právoplatným sa stalo 20. septembra 1993,

- v čase podania žaloby na Krajskom súde v Bratislave, t.j. 2. júna 1993, podľa ustanovenia § 104 ods. 2 O.s.p. v znení zákona č. 519/1991 Zb. mohol súd, na ktorý sa účastník obrátil, vysloviť svoju nepríslušnosť a rozhodnúť, ktorému súdu vecne príslušnému vec po právoplatnosti tohto rozhodnutia postúpi, ak sa domnieval, že nie je vecne príslušný o veci konať. V prípade vyriešenia vecnej príslušnosti rozhodnutím odvolacieho súdu bol prvostupňový súd týmto rozhodnutím viazaný a na konanie v danej veci teda vecne príslušným,
- podľa zákona č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky zo 17. decembra 1992 č. 12/1993 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa

zákon č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 80/1992 Zb. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách prísediacich (zákon o štátnej správe súdov) bol odvolacím súdom toho súdu, o ktorom krajský súd rozhodol, že je vecne príslušným, t.j. Obvodného súdu Bratislava 3, Mestský súd v Bratislave (a nie Krajský súd v Bratislave, ktorý rozhodnutie vydal),

- navrhovateľ (v konaní pred všeobecným súdom žalovaný) namietal pred ústavným súdom porušenie svojho základného práva na prerokovanie veci jeho zákonným sudcom (t.j. sudcom súdu príslušného podľa O.s.p.) konaním a rozhodnutím Obvodného súdu Bratislava 3 č.k. 8 Cb 1829/93-21 z 24. októbra 1994 o zastavení konania a o povinnosti zaplatiť náhradu trov konania 760,- Sk do 3 dní od právoplatnosti uznesenia na účet advokáta a o vrátení súdneho poplatku žalobcovi a tiež konaním a rozhodnutím Mestského súdu v Bratislave sp. zn. 19 Cob 488/94 z 2. októbra 1995, ktorým odvolaním napadnuté uznesenie súdu prvého stupňa potvrdil a žalobcovi nepriznal náhradu trov odvolacieho konania,

- žalovaný (v konaní pred ústavným súdom navrhovateľ) v odvolaní namietal len nedostatok vecnej príslušnosti Obvodného súdu Bratislava 3 a s poukázaním na § 104 uviedol, že tento nedostatok je „neodstrániteľným nedostatkom podmienky konania“ a „nie je ho možné odstrániť žiadnym spôsobom, teda ani právoplatným uznesením súdu (uznesenie Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 38 Cb 1025/93 zo dňa 14.6.1993)“. V odvolaní navrhoval napadnuté rozhodnutie zrušiť a vec vrátiť súdu prvého stupňa na ďalšie konanie s tým, že povinnosťou Obvodného súdu Bratislava 3 bude v zmysle ustanovenia § 104 ods. 1 O.s.p. konanie zastaviť z dôvodu jeho vecnej nepríslušnosti a vec postúpiť Mestskému súdu v Bratislave na ďalšie konanie ako súdu vecne príslušnému rozhodovať o veci v prvom stupni. Tento svoj názor odôvodnil tým, že ak „navrhovateľom v predmetnej veci je právnická osoba so sídlom mimo územia Slovenskej republiky riadi sa vecná príslušnosť súdu ustanovením § 9 ods. 3 písm. c) bod II O.s.p.“,

- odvolací súd (Mestský súd v Bratislave) sa námietkou žalovaného ani jej odôvodnením proti vecnej nepríslušnosti Obvodného súdu Bratislava 3 z vecného hľadiska nezaoberal. Odvolávajúci sa na „ust. § 103 O.s.p. v znení platnom v čase začatia konania kedykoľvek za konania prihliada súd na to, či sú splnené podmienky,

za ktorých môže konať vo veci (podmienky konania)“ vyslovil právny názor, že „z predloženého spisu je zrejmé, že vecnú príslušnosť vyriešil Krajský súd v Bratislave, ktorý má postavenie odvolacieho súdu, uznesením, ktoré nadobudlo právoplatnosť 20.9.1993 a týmto uznesením bol konajúci súd viazaný a na konanie v danej veci vecne príslušný“. Z uvedených dôvodov odvolací súd napadnuté uznesenie potvrdil podľa ustanovenia § 219 O.s.p. ako vecne správne. Rozhodol aj o trovách žalobcu v odvolacom konaní tak, že mu ich napriek plnému úspechu vo veci nepriznal, lebo mu žiadne nevznikli,

- vzťah na základe objednávky a jej akceptácie medzi označenými obchodnými subjektmi vznikol ešte počas spoločného štátu, teda pred zánikom Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, t.j. pred uplynutím 31. decembra 1992 (čl. 1 ods. 1 ústavného zákona č. 542/1992 Zb. o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky; účinný od 8. decembra 1992),

- svoj nárok na uhradenie faktúry za vykonanie úkonov ako štátnej skúšobne uplatnil žalobca žalobou na Krajskom súde v Bratislave 2. júna 1993, t.j. po zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a po vzniku nových nástupníckych štátov Českej republiky a Slovenskej republiky, na ktoré prešla pôsobnosť Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky 1. januárom 1993 (čl. 1 ods. 2 a čl. 2 citovaného ústavného zákona),

- Krajský súd v Bratislave sa v rozhodnutí sp.zn. 38 Cb 1025/93 zo 14. júna 1993 o svojej nepríslušnosti a postúpení veci inému vecne príslušnému súdu s úrovňou súdu okresného nezaoberal ustanovením § 9 ods. 3 písm c) bod II) O.s.p.,

- vecnú príslušnosť krajských súdov ako súdov prvého stupňa rozhodujúcich spory v obchodných veciach zo vzťahov vznikajúcich z medzinárodného obchodného styku právnických a fyzických osôb, vrátane sporov, v ktorých bola právomoc česko-slovenského súdu založená písomnou zmluvou účastníkov podľa § 37 ods. 1 a 2 zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, upravil po prvýkrát zákon z 5. novembra 1991 č. 519/1991 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok a notársky poriadok, a to novým znením celého ustanovenia § 9 upravujúcim vecnú príslušnosť všeobecných súdov Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, a to konkrétne v odseku 3 písm. c) bode II),

- zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 5/1993 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok upravil ustanovenie § 9 ods. 3 písm. c) bod II) tak, že slová „česko-slovenského súdu“ nahradil slovami „súdu Slovenskej republiky“. Tento zákon účinný od 1. januára 1993 bol prijatý 16. decembra 1992, teda po účinnosti ústavného zákona č. 542/1992 Zb. o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, t.j. po 8. decembri 1992, keď už bolo zrejmé, že uplynutím 31. decembra 1992 zaniká Česká a Slovenská Federatívna Republika. Jej nástupníckymi štátmi podľa čl. 1 ods. 2 citovaného ústavného zákona sa stávajú Česká republika a Slovenská republika ako dva samostatné, suverénne štáty, pretože pôsobnosť Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, ktorá jej bola zverená ústavnými a inými zákonmi, prechádza na Českú republiku a na Slovenskú republiku 1. januárom 1993 (čl. 2 zákona č. 542/1992 Zb.). Vychádzajúc z uvedeného z hľadiska medzinárodného práva vznikli dva samostatné subjekty. Tieto účinky zmeny ústavných pomerov Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky upavuje aj ústava v čl. 156, a tieto majú nastať v súlade s ňou, ako základným zákonom samostatnej Slovenskej republiky.

- všetci účastníci konania pred ústavným súdom (ani Krajský súd v Bratislave v rozhodnutí o svojej nepríslušnosti a postúpení veci inému súdu) nespochybnili, že išlo o spor v obchodnej veci,

- konanie prebiehalo v čase, keď O.s.p. bol novelizovaný zákonom č. 519/1992 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok a notársky poriadok a zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 5/1993 Z.z., ktorým sa mení Občiansky súdny poriadok, a tiež vtedy, keď zákon č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch bol novelizovaný zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 12/1993 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 80/1992 Zb. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách prísediacich (zákon o štátnej správe súdov).

III.

Ústavný súd je súdnym orgánom ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy). Túto ochranu poskytuje aj základným právam účastníkov v konaní o ich veci pred súdmi (všeobecnými) alebo pred inými orgánmi Slovenskej republiky. Tieto práva vyplývajú z ústavnoprocených princípov konania pred uvedenými orgánmi (čl. 46 až 50 ústavy) a patrí medzi ne aj právo každého na rozhodnutie jeho veci tým sudcom, ktorého určuje zákon.

Ústava základné právo na zákonného sudcu upravuje v čl. 48 ods. 1, podľa ktorého „nikoho nemožno odňať jeho zákonnému sudcovi; podmienky ustanoví zákon“. Je ním zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok a tento ustanovuje, ktorý súd je vecne, miestne a funkčne príslušný na prerokovanie veci, čo je prvým predpokladom pre určenie zákonného sudcu, keďže označené základné právo sa výslovne spája s osobou sudcu, nie so súdom. Postavenie zákonného sudcu ako osoby, ktorá má o veci rozhodnúť, je späté so sústavou súdov, ktorú upravuje zákon č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch v znení neskorších predpisov. Pre potreby rozhodovania o podnete navrhovateľa v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 12/1993 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 335/1991 Zb. o súdoch a sudcoch a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 80/1992 Zb. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách prísediacich (zákon o štátnej správe súdov), ktorý upravoval sústavu týchto súdov, v čase začatia konania o návrhu žalobcu sústavu všeobecných súdov v Slovenskej republike, t.j. 2. júna 1993, keď bol návrh doručený súdu. So sústavou súdov priamo súvisí aj príslušnosť súdu o veci rozhodovať upravená Občianskym súdnym poriadkom, a tým aj osoba zákonného sudcu, za ktorého treba pokladať sudcu určeného v súlade s rozvrhom práce vecne a miestne príslušného súdu (Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 15/96 z 3. apríla 1996). Inými slovami, nevyhnutným predpokladom toho, aby účastník konania nebol odňatý svojmu zákonnému sudcovi, je rozhodovanie o jeho veci tým súdom, ktorý je podľa zákona (O.s.p.) na rozhodovanie o nej vecne, miestne i funkčne príslušný. Zákon, ktorý upravuje príslušnosť súdu priamo, je nevyhnutné uplatňovať aj pri rozhodovaní o určení súdu príslušného na konanie v konkrétnej veci. Inak môže dôjsť k jej postúpeniu súdu nepríslušnému, čo je v konečnom dôsledku porušením základného práva účastníka konania nebyť odňatý svojmu zákonnému sudcovi.

Rozhodnutím súdu o príslušnosti súdu iného nesmie byť teda účastník konania v konkrétnej veci odňatý svojmu zákonnému sudcovi. Príslušnosť súdu ustanovuje zákon, ktorý nepriamo určuje aj osobu zákonného sudcu. Ako už bolo spomenuté, zákonom ustanovujúcim príslušnosť súdov v občianskom súdnom konaní je Občiansky súdny poriadok, ktorý v ustanovení § 11 ods. 1 upravuje, že konanie sa uskutočňuje na tom súde, ktorý je vecne a miestne príslušný. Pre určenie vecnej a miestnej príslušnosti sú až do skončenia konania rozhodné okolnosti, ktoré tu existujú (sú) v čase konania (teda aj v čase jeho začatia doručením žaloby) a trvajú až do jeho skončenia. Uvedené ustanovenie vyjadruje zásadu perpetuatio fori spočívajúcu v trvaní súdnej príslušnosti určenej až do skončenia konania bez ohľadu na neskoršie zmeny okolností, ktoré sú inak pre určenie príslušnosti rozhodné; výnimky z tejto zásady upravuje zákon, napr. v § 12 O.s.p.

Ak súd, ktorému bola žaloba doručená, nesúhlasí s tým, že je vecne či miestne príslušný, postúpi vec podľa zákona príslušnému súdu. Súd sa teda určovaním príslušnosti zaoberá až vtedy, keď spor vznikne.

Navrhovateľ v podnete namietal, že súd, ktorému bola žaloba doručená, nesprávne rozhodol o vecnej (i miestnej) príslušnosti súdu, ktorý mal o veci konať; nedostatok miestnej príslušnosti však nenamietal.

V čase začatia konania o veci (2. júna 1993) ustanovenie § 9 O.s.p. o vecnej príslušnosti súdov bolo upravené zákonom č. 519/1992 Zb. a zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 5/1993 Z.z. Konanie začalo po zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, t.j. po vzniku dvoch samostatných subjektov medzinárodného práva - Českej republiky a Slovenskej republiky 1. januára 1993. Navrhovateľ (v konaní pred všeobecnými súdmi žalovaný) bol toho názoru, že v čase začatia konania (ale tiež v čase rozhodovania všetkých troch súdov) boli nové podmienky pre posúdenie vecnej príslušnosti, než aké boli v čase vzniku obchodného vzťahu, z ktorého neskôr vznikol spor. Preto mal, podľa neho, Krajský súd v Bratislave (jemu bola žaloba právnickej osoby z Českej republiky doručená) posudzovať príslušnosť súdu, ktorému mala byť vec postúpená ako spor vzniknutý zo

vzťahov z medzinárodného obchodného styku dvoch právnických osôb (§ 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p.), a vecne príslušným o veci konať mal byť Mestský súd v Bratislave ako súd s úrovňou krajského oprávnený na rozhodovanie v prvom stupni, a nie Obvodný súd Bratislava 3 s úrovňou súdu okresného, kde mal žalovaný sídlo.

Krajský súd v Bratislave podľa § 104 ods. 2 O.s.p. v znení vyššie citovaných noviel vydal uznesenie, v ktorom posúdil vecnú príslušnosť súdu oprávneného konať vo veci podľa § 9 ods. 3 písm. a) O.s.p. v spojení s § 9 ods. 1 O.s.p. ako spor z právnych vzťahov medzi podnikateľmi pri ich podnikateľskej činnosti, ktorého suma požadovaná navrhovateľom neprevýšila 200.000,- Kčs.

Proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave zo 16. júna 1993 sp. zn. 38 Cb 1025/93, ktorým tento rozhodol o svojej nepríslušnosti a o postúpení veci Obvodnému súdu Bratislava 3, nepodal žiaden z účastníkov konania odvolanie. Po nadobudnutí právoplatnosti tohto uznesenia proti postúpeniu veci nenamietal ani súd, ktorému bola vec spolu s rozhodnutím postúpená, a vo veci konal ako súd vecne príslušný.

Ústavný súd právne uzatvára, že pokiaľ ide o spor z obchodných vzťahov medzi dvoma právnickými osobami, ktorých sídlo je v rôznych štátoch, je potrebné postupovať podľa O.s.p. účinného v čase, keď spor vznikol - t.j. v čase uplatnenia nároku na súde, a to bez ohľadu na to, že obchodný záväzkový vzťah vznikol ešte v čase existencie štátu spoločného. Aj keď nároky upravené hmotným právom sú prirodzene zachované podľa zmluvy uzavretej pred vznikom súdneho sporu o ne (t.j. v danom prípade v čase, keď bol ešte spoločný štát a bola aj jurisdikcia zhodne upravená), spor, ktorý vznikol z tohoto obchodného vzťahu, treba posudzovať podľa jurisdikcie už samostatných štátov ako samostatných subjektov medzinárodného práva. Ak teda spor z obchodných vzťahov vznikol medzi právnickou osobou so sídlom v Českej republike (žalobca) a právnickou osobou so sídlom v Slovenskej republike (žalovaný), nemožno opomenúť medzinárodný prvok v týchto vzťahoch pri posudzovaní vecnej príslušnosti súdu, t.j. podľa § 9 ods. 3 písm. c) bod II) O.s.p.

Podľa § 103 O.s.p. kedykoľvek za konania prihliada súd na to, či sú splnené podmienky, za ktorých môže konať (podmienky konania). Ak sú neodstrániteľné, konanie zastaví a prípadne vec postúpi inému orgánu (§ 104 ods. 1 prvá veta O.s.p.). Odstrániteľné nedostatky, medzi ktoré patrí aj spor o vecnú príslušnosť súdu, ktorý má o veci konať, musia byť odstránené do ukončenia súdneho konania. Súd, ktorého vecná príslušnosť bola namietaná, a je teda sporná, môže pokračovať v konaní, ale nemôže vydať rozhodnutie, ktorým sa konanie končí. Ak sa nepodarí nedostatok odstrániteľnej podmienky odstrániť, konanie zastaví. Z uvedeného vyplýva, že na splnenie podmienky vecnej príslušnosti prihliada súd kedykoľvek za konania o veci, a to aj z úradnej povinnosti.

Ak sa účastník, na rozdiel od súdu (ako tomu bolo v danom prípade), domnieval, že o jeho veci koná vecne nepríslušný súd, a teda z tohoto dôvodu je odňatý svojmu zákonnému sudcovi, bolo na ňom, aby námietku porušenia ústavnej ochrany vyplývajúcu z ústavnoproceného princípu o zákonnom sudcovi (čl. 48 ods. 1 ústavy) uplatnil bezprostredne po tom, ako mu boli známe skutočnosti, ktoré ho k tomu oprávňovali, teda ešte na všeobecnom súde podaním riadneho opravného prostriedku. Ochrana základného práva účastníka konania pred odňatím zákonnému sudcovi poskytujú predovšetkým všeobecné súdy rôzneho stupňa, pretože ony sú oprávnené rozhodovať spory o vecnú príslušnosť (§ 104 ods. 2 O.s.p.). Ak sa žalobca, účastník konania (v konaní pred ústavným súdom navrhovateľ), mohol aktívne zúčastniť odvolacieho konania o určenie vecne príslušného súdu tým, že proti rozhodnutiu Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 38 Cb 1025/93 zo 16. júna 1993 mohol podať odvolanie (ako sám priznal, tak neurobil), nemôže ústavný súd poskytnúť ústavnú ochranu takémuto postupu účastníka v konaní pred všeobecným súdom. Podnetom podaným ústavnému súdu na ochranu základných práv nemožno nahrádzať opravné prostriedky, ktorými sa účastník konania mohol účinne domôcť týchto práv, v danom prípade základného práva nebyť odňatý svojmu zákonnému sudcovi. Podnet si tiež nemožno zamieňať za procesný prostriedok, ktorým by malo byť ex post zmarené už právoplatné rozhodnutie všeobecného súdu.

Ústavný súd teda nie je oprávnený poskytovať ústavnú ochranu základnému právu, ak sa tejto ochrany mohol domôcť účastník konania sám ešte v konaní pred všeobecnými súdmi. Aj keby ústavný súd v konaní o podnete zistil, že protiprávnym konaním všeobecných súdov, prípadne rozhodnutím samým, došlo k porušeniu základného práva účastníka konania, ale on sám nevyužil na jeho ochranu všetky účinné prostriedky upravené v O.s.p., nemohol by poskytnúť ústavnú ochranu tomuto právu prostredníctvom konania pred ústavným súdom.

S ohľadom na uvedené Ústavný súd Slovenskej republiky v Košiciach podnet navrhovateľa zamietol ako neopodstatnený.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Košiciach 22. apríla 1999

JUDr. Tibor Šafárik
predseda senátu

